

OILA-JAMIYATNING ASOSIY BÒGINI

Qo'ng'irotoeva Dilnoz Erpolat qizi

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti Yuridika fakulteti talabasi

ANNOTACIYA

Bu maqola oilaning jamiyatda tutgan o'rni, oilaning davlat tomonidan himoya qilinishi, nikoh qurishning huquqiy asoslari, ota-onalar va farzandlarning huquq va majburiyatlarini o'zida aks ettirgan.

***Kalt so'zlar:** Konstitutsiya, oila, davlat va jamiyat, nikoh, Oila kodeksi, Qonun, subyekt, oila tarbiyasi, bola tarbiyasi, oila haqidagi qonunchilik.*

Yosh avlodning har taraflama yetuk, komil inson bo'lib kamol topishida, eng oldi bilan oila, u yerdagi muhit, oila tarbiyasi katta ahamiyatga ega. Oila, oila munosabatlari, nikoh qurish masalalari jamiyat va davlat hayotida katta e'tiborni taqozo etuvchi masalalardandir. O'sha uchun ham, asosiy qonunimiz bo'lgan Òzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham oila uchun alohida bob va statyalar belgilab berilgan. Xususan, Òzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi XIV bob, 63;64;65;66-statyalar bevosita oila munosabatlari, oilaning jamiyatdagi o'rni, uning himoya qilinishi, ota-onaning bola tarbiyasida roli, balog'atga etgan farzandning ota-onasi oldida bajarishi zarur bo'lgan majburiyatlariga bag'ishlangan. Òzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 63-statyasida: «Oila -jamiyatning asosiy bògini hamda davlat va jamiyat tomonidan himoyalanih huquqiga ega.

Nikoh taraflarning ixtiyoriy roziligi va teng huquqliligiga asoslanadi»¹⁴ deb belgilangan.

---

¹⁴ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T.; 2022 y

Oila bu har bir millat uchun yuqori qadriyat demakdir. Mamlakatimizda nikoh qurish, nikohni rasmiylashtirish, uni bekor etish, nikoh tuzish tartibi va nikoh shartnomasi kabi masalalarni puxta yechish uchun ko'plab qarorlar, qonunlar, risolalar, huquqiy hujjatlar joriy etilgan.

Shuni aytib o'tishimiz zarur, bugungi kunda oila tarbiyasi davlat va jamiyatning rivoji uchun tayanch vazifasini bajaradi. O'sha uchun ham oila tarbiyasi, oila munosabatlariga bo'lgan e'tibor kun sayin ortib bormoqta. Bu bo'yicha ko'plab qarorlar, farmonlar va qonunlar qabul qilindi. Xususan, 1998-yili Oliy Majlis qarori bilan tasdiqlangan Oila kodeksi, 2020 -yili 31-dekabrda qabullangan «Oila institutini yanada rivojlantirish va yoshlarni oilaviy hayotqa tayyorlash choralari haqida»gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori, 2022-yili 2-martta qabullangan «Oila va xotin-qizlar bilan ishlashish, mahalla va nuraniylarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish choralari haqida»gi Prezident farmoni, 2022-yili 2-martta qabullangan «Oila va xotin-qizlar davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish haqida»gi Prezident qarori ushular safidan.

«Kim bo'lishingdan qat'i nazar, oiladagi tarbiya, oiladagi muhit, oiladagi halollik, munosabatga alohida e'tibor bermasang, hech qachon natija bo'lmaydi.

Men farzandlarimning tarbiyasiga juda katta e'tibor berardim. Har bir farzandimga ham, nevaramga ham o'zimning alohida munosabatim bor. Har bir nevaramni alohida xarakterini bilaman, niyatini bilaman, istagini bilaman.»¹⁵ [2] - degan so'zlarida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev oilaning qanchalik ulug'ligi, komillikka yetishish uchun eng oldi bilan oila tarbiyasi katta ahamiyatga ega ekanligini va shu asnoda bitta martaba zikr o'tdi. Darvoqe ham, oilaviy tarbiyasida ota-ona roli farqli. Bola tarbiyasi bilan shug'ullanish ota-ona uchun eng boshli vazifa ekanligi da barchamizga ma'lumki. Shuni ham aytib o'tishlik zarur, qay bitta oilada tarbiya,

---

¹⁵ O'zbekdan Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning «Jonob Prezident» hujjatli filmi bo'yicha interv'yusi. 2018-yili 24-iyul

yakdillik, tinch -bahamjihatlik hukm suratuĝın bo'lsa, ertagagi kunimizda davlatning rivojlanishiga hissa qo'shlaratuĝın o'g'il -qizlarimiz o'sha oiladan yettilisip shıĝadı.

Oilaviy múnásibetleri, u yerdaĝı subyektlerdiń huquq va majburiyatlari toliĝı bilan oilaviy haqidaĝı qonunchilikta o'zlar ko'rinishin topgan. O'zbekstan Respublikasi Oilaviy kodeksining 1-statyasında «Oilaviy haqidaĝı qonunchilik ushbu kodeksden va oĝan yarasha qabul qililadigan boshqa qonunchilik hujjatlarinien iborat.

Oilaviy haqidaĝı qonunchiliktiń vazifalari oilani mahkamlashdan, oilalik múnásibetlerdi o'zlar ora sevgi, ishonch va hurmat, yakdillik, bir-birine yordam berish hamda oilaviy oldida uning bárshe aĝzalariniń javobgarchilik hissi asosida qurishdan, bittada -bitta shaxstiń oilaviy masalalariga o'zlarbasımshaliq menen aralashuviniya yo'l qo'ylarmaslıqtan, oilaviy aĝzaları o'zlar huquqlarini to'sqinliksiz amalga oshirishlikini hamda bu huquqlarning xorgalıwın ta'minlashlikdan iborat»¹⁶- deb zikr yoritilgan. Ya'ni, oilada harbir subyekt, ota-ona va farzand o'zlar huquqlarini taqozo etishga haqlı, shuning jo'rliğida, o'zlar majburiyatların, burchlarını bajarishĝa majbur. Bu kabi nisbatıqlar ana ushbu oilaviy haqidaĝı qonunchilikta tartibga sholinadi va huquqiy jihatdan xorgalıwın ta'minlaydi.

Oilalarning ajrasıwı, nikohlarning buzılıp ketishi bugungi kunning katta muammolaridan bo'lib qolmaqta. Buĝan birinchi navbatda yosh oilalardaĝı bir-birini tushunmaslikshilikler sababdan oilalik múnásibetlerin saqlab shahar olmasliki tamal bo'ladi. Muammolarning yechimi sifatida bo'lsa, ajrasıw tanlanib ismir. Eng achinarlisi bo'lsa, o'rtadaĝı hali umrning oq -tiyrasining farqiga bormiĝan norasida bolalar taĝdiri, ularning kelajagi, ota-onasi bor bo'llara turib, tirik yetimga aylanishi et navshigerlik jaĝday bo'lib qolmaqta. Statistikalik maĝlıwmatlarĝa asoslansa, respublikamızda 2020 -yil davomida 296934 nikoh ro'yxati olingĝan bo'lsa, shundan 28254 i ajrasıwlar sonin tashkil etadi. Bu har o'n oilaniń bittasinde ajrasıw bo'ldi degani. Tilakke zid, shundoqqina muammolar sababdan jamiyatte xato -qusurlar ko'plep uchtalarırasa

---

¹⁶ O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. « Ádolat» huquqiy axborot rusumzi. 2021 y.

beradi. O'sha uchun ham, bu muammoning hal bo'lishi jamiyatning tamalgi vazifasi demakdir.

Siz menen biz yashamoqdağan xozirgi davrda millatning ertagagi kunini o'ylarlağan harbir inson kelajakda o'zlar vataniga sodiq farzand bo'lib, aholiga pidayi xizmat etib, dunyo havozasinde millatning obro'ini yuqori ko'tarish uchun ham kámillikke erishib, kasbganing yaxshi malakalii bo'lib yettilisip shıǵıwı zurur. Sababi, ushbu yoshlar vatanning rivoji uchun tamalgi kuch demakdir. Ol bunday yoshlarni tarbiyalash, takomillashtirish uchun eng dastlap oilaviy o'rtaligi mustahkam bo'lishi tiyis. Sababi, oilaviy mustahkamligi jamiyat mustahkamligining tamalgi manbai hisoblanadi. Aytish zarur, harbir inson eng boshli tarbiyani ushbu oiladan o'rganadi. Bu fikrlarimizdi quyidagi Hurmatli Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov yozgan satrlarda ham ko'rsak bo'ladi :

«Bu yoriq dunyoda umr bor ekan, oilaviy bor. Oilaviy bor ekan, farzand deb ataluvchi inám bor. Farzand bor ekan, odamzod hámiyshe xayrli arzish va intilishlar bilan yoshaydı. »¹⁷[4]

Farzand dunyoğa kelgach eng dastlap tarbiyani oiladan oladi. O'sha uchun ham, dada -ajdodlarimizdan “Oilaviy -tarbiya oshaǵı” degan hikmatli so'z qolgan. Bola tarbiyasi haqida ulug' mutafakkir, pedagog Abdulla Avloniy ham o'zlar fikrlarin bildirgan. U o'zining “Turkiy guliston yoxud Axloq” kitobida quyidagi hikmatli so'zlardi keltirib o'tgan : “Tarbiyani tug'ilgan kunigan boshlash, tánímizdi quvvatlandirish, zeynimizdi yaqqollastırıw”.¹⁸[5] Mashxur olimning bu fikrlari bugungi kunda da o'zlar ko'rinishin bermoqte. Millat rivoji uchun eng dastlap oilada tarbiya berib boshlash, ota-onaning xirad -násiyatları ongini singen, vatanga sevgi hissi bilan kámillikke erishgan yosh avlodni tarbiyalash zardamishte da, bugunimizda da, kelajakda da barchamizniń tamalgi vazifamiz bo'lishi shubhasiz.

---

¹⁷ O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. « Ádolat» huquqiy axborot rusumzi. 2021 y.

¹⁸ A. Avloniy. “Turkiy guliston yoxud Axloq” T. “óqıtuvchi”. 1994 y

Bir jumlada aytganda, oilaviy, uning ulug'ligi, oilaviy o'rtaligini mustahkamligi, ota-onaga bo'llarigan hurmat, farzand tarbiyasi heshkimni e'tiboridan chetda qolmaytugin masala ekanligi barchamizga ma'lumki. O'zbekdan Respublikasi g'arezsizligin qo'lga kiritkennin so'n oilaviy masalalarini mamlakat siyosati darajasiga ko'targenligi da tuyqus emas. Bugungi kunda da bu bo'yicha ko'plep qarorlar qabul qililmekte va buning hayotimizda ham guvasi bo'llarmaqtamiz. Albatta, Vatanimizding hali da rivojlanib, rivojlangan mardumlar safiga qo'shilishi uchun, siz menen biz, ana o'sha Vatan ichidagi kichkina vatanni qadirlep, o'g'iluglap barsaq, maqsadga yarasha bo'lardi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. *O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi*. T.; 2022 y
2. *O'zbekdan Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevtin «Jonob Prezident» hujjatli filmi bo'yicha interv'yusi*. 2018-yili 24-iyul
3. *O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi.«Adolat» huquqiy axborot rusumzi*.2021y.
4. I. Karimov. “Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch”. *Ma'naviyat*. 2008 y
5. A. Avloniy. “Turkiy guliston yoxud Axloq” T. “o'qituvchi”. 1994 y
6. Alimbetova.G.A. (2022). *THE ESSENCE OF THE CONTENT OF POLITICAL IDEOLOGY. INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY*, 2(12), 102–106.
7. Alimbetova .G, *Socio - Ethical Problems of Development National Idea Journal of Pedagogical Inventions and Practices 1 (1)*, 33-39, 2021
8. Alimbetova .G, *ISSRA Journal of Arts, Humanities and Social Studies ISSRA. Journal of Arts, Humanities and Social Studies 1 (1)*, 1-4, 2021
9. Алимбетова Г.А. Сиёсий жараёнларда мафкурани тадқиқ этишининг назарий методолик асослари Бердақ атындагы Қарақалпақ Мәмлекетлик Университетиниң Хабарысы 2(1) , 177-179, 2022
10. Алимбетова Г.А. Сиёсий зоя ва мафкуранинг сиёсий жараёнларга таъсири Бердақ атындагы Қарақалпақ Мәмлекетлик Университетиниң Хабарысы 3(1), 137-140, 2022
11. *THE ESSENCE OF THE CONTENT OF POLITICAL IDEOLOGY*
GA Alimbetova *International Bulletin of Applied Science and Technology 2 (12)*, 102-106, 2022